

1. บทนำ

ยางพารา เป็นพืชเศรษฐกิจของภาคใต้ที่ทำรายได้ให้ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยในปี พ.ศ. 2540 มีพื้นที่เพาะปลูกในภาคใต้ประมาณ 10.6 ล้านไร่ (Sincharoenkul and Thainugul, 1997) โดยในช่วงปี พ.ศ. 2540-2545 ยางพาราประสบปัญหาราคายางตกต่ำและไม่แน่นอน เพราะมียางเทียมมาแข่งขัน ประกอบกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างอินโดนีเซียและมาเลเซียมีพื้นที่เพาะปลูกยางพารามากเป็นอันดับหนึ่งและสอง ซึ่งมีผลกระทบต่อตลาดยางพาราของไทย ตลาดยางพาราที่สำคัญของไทยอยู่ในประเทศญี่ปุ่น จีน สหรัฐอเมริกา และกลุ่มประชาคมยุโรป โดยเฉพาะญี่ปุ่นจัดเป็นประเทศคู่ค้ารายใหญ่ของไทย ในภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอยมูลค่าการส่งออกยางพาราของประเทศไทยในตลาดญี่ปุ่นลดน้อยลง เนื่องจากอุตสาหกรรมยานยนต์ในญี่ปุ่นมียอดจำหน่ายลดลง ทำให้ยางพาราล้นตลาด ราคายางพาราของไทยลดต่ำกว่าต้นทุนการผลิต รัฐบาลจึงต้องเข้าแทรกแซงราคายางเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา และได้แนะนำให้เกษตรกรปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นทดแทนเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาราคายางตกต่ำในขณะนั้น โดยเห็นว่าปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมในการปลูกทดแทนยางพารา

ปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับสภาพอากาศร้อนชื้นในบริเวณเส้นศูนย์สูตร และสามารถเจริญเติบโตได้ดีในภาคใต้ของประเทศไทย เริ่มมีการปลูกในเชิงการค้าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 (พรชัย,

2523) จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2535 พบว่ามีพื้นที่ปลูกทั้งหมดประมาณ 884,000 ไร่ และมีการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันอย่างรวดเร็ว จากปี พ.ศ. 2525 ถึงปี พ.ศ. 2545 (ชาย และสุรศักดิ์, 2545) โดยในปี พ.ศ. 2546 มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน 2.1 ล้านไร่ (กรมพัฒนาที่ดิน, 2549) โดยมีพื้นที่ปลูกมากในจังหวัดกระบี่ สุราษฎร์ธานี ชุมพรและสตูล โดยจังหวัดกระบี่ปลูกมากที่สุด 537,637 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 39.40 รองลงมาได้แก่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และชุมพรคิดเป็นร้อยละ 29.70 และร้อยละ 15.89 ของพื้นที่ปลูกทั่วประเทศตามลำดับ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2549 ก) เนื่องจากปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่ให้ผลผลิตในระยะสั้นประมาณ 3-4 ปี หลังจากปลูกแล้วมีรายได้ที่แน่นอน ปาล์มน้ำมันและเมล็ดในปาล์มสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากมาย ทั้งในด้านการบริโภคโดยตรง และเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมเครื่องสำอาง เนยเทียม สบู่ เคมีภัณฑ์ น้ำมันหล่อลื่น และเป็นวัตถุดิบในการผลิตเป็นพลังงานเชื้อเพลิงทดแทน ประกอบกับปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจที่ให้ผลตอบแทนค่อนข้างสูง มีตลาดกว้างขวาง การใช้แรงงานไม่มาก และสามารถทำรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันอย่างสม่ำเสมอตลอดปี

จังหวัดกระบี่ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านการเกษตรประมาณ 55 เปอร์เซ็นต์ โดยมีพื้นที่ปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน รวมประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ (กองสำรวจดิน, 2529) ในปี พ.ศ. 2536 จังหวัดกระบี่มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน จำนวน 411,699 ไร่ และมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปี พ.ศ. 2540 โดยมีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มจำนวนเป็น 554,840 ไร่ ในขณะที่ปริมาณพื้นที่การปลูกยางพาราในปี พ.ศ. 2536 ของจังหวัดกระบี่ มีจำนวน 714,228 ไร่ และเพิ่มเป็น 732,069 ไร่ ในปี พ.ศ. 2540 (สำนักงานเกษตรจังหวัดกระบี่, 2540) โดยพื้นที่ปลูกยางพาราเพิ่มในอัตราที่ลดลง ทั้งนี้เนื่องจากการส่งเสริมให้มีการปลูกปาล์มน้ำมันทดแทนพื้นที่ปลูกยางพาราเดิมที่มีอายุใกล้โค่น ทำให้พื้นที่ปลูกยางพาราเดิมหรือพื้นที่การเกษตรอื่นเปลี่ยนสภาพไปเป็นพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน

จากวิสัยทัศน์ของจังหวัดกระบี่ที่มุ่งสู่การเป็นศูนย์กลางการผลิตปาล์มน้ำมันและอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์มที่ยั่งยืนและครบวงจร (จังหวัดกระบี่, 2549) โดยสถานการณ์การผลิตปาล์มน้ำมันปี พ.ศ. 2548 พบว่าจังหวัดกระบี่มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันทั้งหมด 817,297 ไร่ หรือร้อยละ 42 ของพื้นที่ทำการเกษตร เป็นพื้นที่ให้ผลผลิตแล้ว 703,340 ไร่ หรือร้อยละ 97.9 ของพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน ผลผลิตโดยเฉลี่ย 2,936 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ราคาผลปาล์มสดที่เกษตรกรขายได้ในปี พ.ศ. 2548 เฉลี่ยกิโลกรัมละ 3 บาท (จังหวัดกระบี่, 2550 ก) เมื่อเทียบกับราคาขายเฉลี่ยกิโลกรัมละ 2.69 บาท และ 2.63 บาทในปี พ.ศ. 2545 และ 2546 ตามลำดับ ซึ่งราคาอยู่ในเกณฑ์ดี และสร้างความพึงพอใจแก่เกษตรกรผู้ปลูก และเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างแรงจูงใจให้มีการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน โดยเกษตรกรที่ปลูกอยู่แล้วและเกษตรกรรายใหม่รวมทั้งบริษัทผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน (จังหวัดกระบี่, 2549) ประกอบกับสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางพาราให้การสงเคราะห์การปลูกปาล์มน้ำมันแทนยางพารา ซึ่งในจังหวัดกระบี่พื้นที่ที่มีการปลูกปาล์มน้ำมันมากคือ อำเภอเขาพนม อำเภออ่าวลึก อำเภอปลายพระยาและอำเภอคลองท่อม โดยปริมาณผลผลิตมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี เนื่องจากการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน และยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดที่กำหนดให้ปาล์มน้ำมันเป็นสินค้าเกษตรเป้าหมายในการเพิ่มผลผลิต

การเลือกอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่เป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากมีการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันมาก และมีการส่งเสริมการปลูกปาล์มน้ำมันโดยมุ่งเน้นให้เกิดอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันที่ปลอดภัยต่อชุมชน และไม่ส่งผลกระทบต่อสถานที่ท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ (จังหวัดกระบี่, 2550 ก) โดย

การประยุกต์ใช้ข้อมูลจากดาวเทียมและระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่จากยางพาราเป็นปาล์มน้ำมัน โดยใช้ข้อมูลดาวเทียมต่างช่วงระยะเวลาตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ปลูกยางพาราเป็นปาล์มน้ำมัน เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานะความต้องการของตลาด

2. วัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา

2.1 วัตถุประสงค์

1) แผนที่ภูมิประเทศ ของกรมแผนที่ทหาร ครอบคลุมพื้นที่อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ มาตราส่วน 1:50,000

2) ภาพถ่ายจากดาวเทียม Landsat -5 TM ภาพสีผสมช่วงคลื่น 3-5-4 (น้ำเงิน-เขียว-แดง) มาตราส่วน 1:50,000 และข้อมูลในรูปดิจิทัล ครอบคลุมพื้นที่ศึกษา โดยบันทึกภาพในเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคม ปี พ.ศ. 2531 และ พ.ศ. 2543

3) คอมพิวเตอร์และโปรแกรม INTERGRAPH 6 สำหรับประมวลผลข้อมูลดาวเทียมและโปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ Arc Views 3.2a

2.2 วิธีการศึกษา

1) แปลภาพถ่ายจากดาวเทียมปี พ.ศ. 2531 และปี พ.ศ. 2543 ด้วยสายตา โดยจำแนกประเภทการใช้ที่ดินตามความแตกต่างของสี ขนาด รูปร่าง รูปแบบ และความหยาบละเอียดของเนื้อหา และความสัมพันธ์ของวัตถุที่อยู่ใกล้เคียง (Lillesand and Kiefer, 1994) ซึ่งสามารถแยกขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินที่แตกต่างกันได้ชัดเจนและตรวจสอบความถูกต้องของการแปลภาพถ่ายของประเภทการใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษา

2) วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน โดยนำเข้าแผนที่การใช้ที่ดินปี พ.ศ. 2531 และปี พ.ศ. 2543 ที่ได้จากการแปลภาพถ่ายจากดาวเทียมด้วยสายตาเข้าสู่ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยวิธีการซ้อนทับข้อมูล (Overlay) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินทั้งสองช่วงเวลา

3) เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจ สังคม และทัศนคติต่อการใช้ที่ดินของเกษตรกร โดยเก็บข้อมูลในพื้นที่อำเภออ่าวลึกในปี พ.ศ. 2543

3.1) เก็บข้อมูลในพื้นที่โดยเลือก 3 ตำบลที่มีการปลูกปาล์มน้ำมันมากจากเอกสารทางวิชาการของหน่วยงานของรัฐเป็นพื้นที่ศึกษา คือ ตำบลคลองหิน ตำบลบ้านกลาง และตำบลอ่าวลึกน้อย โดยเลือกพื้นที่ 4 หมู่บ้านในตำบลคลองหิน และ 3 หมู่บ้านในตำบลบ้านกลาง และ 3 หมู่บ้านในตำบลอ่าวลึกน้อย รวม 10 หมู่บ้านเป็นพื้นที่ศึกษา

3.2) เก็บข้อมูลในหมู่บ้าน โดยเก็บข้อมูลจากเกษตรกร และสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเพื่อให้ทราบประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเกษตรกรมาศึกษาโดยการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) สุ่มเกษตรกรในหมู่บ้านจากตำบลคลองหิน 109 ครัวเรือน ตำบลบ้านกลาง 71 ครัวเรือน และตำบลอ่าวลึกน้อย 64 ครัวเรือน รวมเกษตรกรทั้งหมด 244 ครัวเรือน ทำการสัมภาษณ์เกษตรกรโดยใช้แบบสอบถามทางด้านข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร การใช้ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และการทำการเกษตร เป็นต้น

3.3) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม Microsoft Access และ Excel ใช้สถิติช่วยในการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าร้อยละ เป็นต้น

3. ผลการศึกษา

3.1 การใช้ที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ ลักษณะของดิน การจัดการและความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ การใช้ประโยชน์ที่ดินของอำเภออ่าวลึกในปี พ.ศ. 2531 พื้นที่ส่วนใหญ่ปลูกยางพารา รองลงมาเป็นพื้นที่ปลูกปาล์ม น้ำมัน และพื้นที่ป่าไม้ ในขณะที่ปี พ.ศ. 2543 มีพื้นที่ปลูกปาล์ม น้ำมัน มากกว่าพื้นที่ปลูกยางพารา จากการเปรียบเทียบการใช้ที่ดินจากการแปลภาพถ่ายจากดาวเทียมด้วยสายตา ปี พ.ศ. 2531 และ ปี พ.ศ. 2543 แสดงไว้ในรูปที่ 1 และรูปที่ 2 ตามลำดับ

3.2 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินระหว่างปี พ.ศ. 2531 และ 2543

จากการสำรวจการใช้ที่ดินในสองช่วงเวลา (ตารางที่ 1 และรูปที่ 3) แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงโดยพบว่าพื้นที่ปาล์ม น้ำมัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2531 จำนวน 120,328.82 ไร่ เป็น 216,405.49 ไร่ ในปี พ.ศ. 2543 โดยมีพื้นที่เพิ่มขึ้น 96,076.67 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 23.25 ในขณะที่พื้นที่ยางพารา นาข้าว ป่าไม้ และป่าเสื่อมสภาพมีพื้นที่ลดลง (จากปี พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ. 2543) 64,894 ไร่, 13,579 ไร่, 9,678 ไร่ และ 7,004 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 15.70, 3.29, 2.34 และ 1.69 ตามลำดับ

พื้นที่ป่าไม้ ลดลงจาก 49,316 ไร่ ในปี พ.ศ. 2531 เหลือ 39,638 ไร่ ในปี พ.ศ. 2543 โดยลดลง 9,679 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 2.34 ของพื้นที่ ซึ่งพื้นที่ป่าไม้ที่ลดลงถูกเปลี่ยนสภาพเป็นพื้นที่ทำการเกษตร ป่าชายเลน ลดลง 4,135 ไร่ ในปี พ.ศ. 2543 คิดเป็นร้อยละ 1.0 โดยพื้นที่ป่าชายเลนและป่าชายเลนเสื่อมสภาพถูกใช้เป็นที่นาทุ่ง โดยมีพื้นที่นาทุ่งเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2543 จำนวน 5,839 ไร่หรือคิดเป็นร้อยละ 1.41

ตารางที่ 1 การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในอำเภออ่าวลึก ระหว่างปี พ.ศ. 2531 และปี พ.ศ. 2543

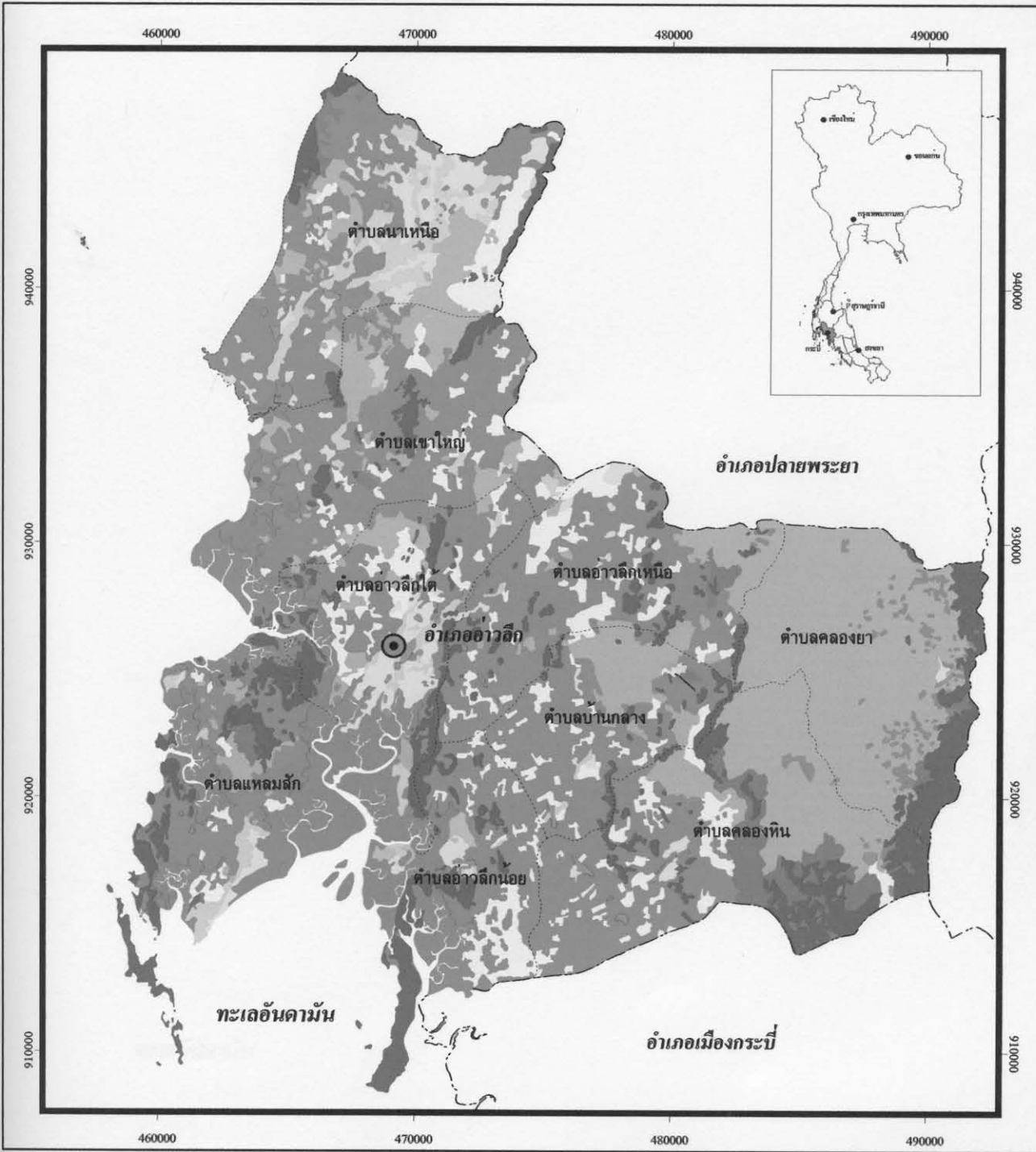
ประเภทการใช้ที่ดิน	ปี พ.ศ. 2531		ปี พ.ศ. 2543		การเปลี่ยนแปลง เพิ่ม/ลด (ไร่)	เพิ่ม/ลด (ร้อยละของ พื้นที่ศึกษา)
	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ		
ที่นา	15,971.70	3.86	2,392.23	0.58	-13,579.47	-3.29
ยางพารา	160,919.49	38.94	96,025.69	23.24	-64,893.80	-15.70
ปาล์ม น้ำมัน	120,328.82	29.12	216,405.49	52.37	96,076.67	23.25
สวนผสม-หมู่บ้าน	12,624.90	3.05	7,737.88	1.87	-4,887.02	-1.18
ป่าไม้	49,316.38	11.93	39,637.65	9.59	-9,678.73	-2.34
ป่าไม้เสื่อมสภาพ	11,048.13	2.67	4,044.21	0.98	-7,003.92	-1.69
ป่าชายเลน	39,278.65	9.51	35,143.57	8.50	-4,135.08	-1.0
ป่าชายเลนเสื่อมสภาพ	898.63	0.22	130.90	0.03	-767.73	-0.19
นาทุ่ง	-	-	5,839.71	1.41	5,839.71	1.41
เมือง ชุมชน หมู่บ้าน	2,750.97	0.67	3,250.03	0.79	499.06	0.12

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเภทการใช้ที่ดิน	ปี พ.ศ. 2531		ปี พ.ศ. 2543		การเปลี่ยนแปลง	เพิ่ม/ลด (ร้อยละของ พื้นที่ศึกษา)
	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ	เพิ่ม/ลด (ไร่)	
ถนนตัดใหม่	-	-	2,068.46	0.50	2,068.46	0.50
แหล่งน้ำ	79.64	0.03	541.50	0.14	461.86	0.11
รวม	413,217.31	100	413,217.31	100		

เมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในแต่ละประเภทของปี พ.ศ. 2531 และ พ.ศ. 2543 (ตารางที่ 2 และรูปที่ 4) พบว่าพื้นที่ยางพาราในปี พ.ศ. 2531 จำนวน 160,919.49 ไร่ ลดลงเหลือ 96,025.69 ไร่ ในปี พ.ศ. 2543 โดยยังคงเป็นพื้นที่ยางพาราอยู่ 71,755.69 ไร่ และพื้นที่ยางพาราที่ลดลงถูกเปลี่ยนสภาพเป็นพื้นที่ป่าลุ่มน้ำมัน 81,985.57 ไร่ สวนผสม หมู่บ้าน 2,970.06 ไร่ พื้นที่นาทุ่ง 1,391.43 ไร่ พื้นที่ชุมชน หมู่บ้าน 1,153.08 ไร่ พื้นที่แหล่งน้ำ 201.15 ไร่ และถนนตัดใหม่ 1,462.50 ไร่

พื้นที่ป่าลุ่มน้ำมัน มีจำนวน 120,328.82 ไร่ในปี พ.ศ. 2531 เพิ่มขึ้นเป็น 216,405.49 ไร่ในปีพ.ศ. 2543 โดยพื้นที่ป่าลุ่มน้ำมันที่เพิ่มขึ้นมาจากพื้นที่ยางพารา 81,985.57 ไร่ พื้นที่นาข้าว 9,536.57 ไร่ พื้นที่สวนผสม-หมู่บ้าน 6,361.61 ไร่ พื้นที่ป่าไม้และป่าเสื่อมสภาพ 13,179.86 ไร่ ป่าชายเลนและป่าชายเลนเสื่อมสภาพ 2,056.96 ไร่ และจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินระหว่างปี พ.ศ. 2531 และปี พ.ศ. 2543 ในภาพรวมพบว่าพื้นที่ยางพาราเปลี่ยนเป็นพื้นที่ป่าลุ่มน้ำมันเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ป่าลุ่มน้ำมันมีแนวโน้มการขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มมากขึ้นทดแทนพื้นที่ยางพารา ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรมีความต้องการใช้ที่ดินเพื่อปลูกป่าลุ่มน้ำมันมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับนโยบายหรือแผนพัฒนาป่าลุ่มน้ำมันของภาครัฐที่ส่งเสริมการขยายพื้นที่ปลูกป่าลุ่มน้ำมัน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2543 ข) โดยพื้นที่ปลูกป่าลุ่มน้ำมันในจังหวัดกระบี่มีการขยายพื้นที่อย่างต่อเนื่องถึงปัจจุบัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2548) และในปัจจุบันป่าลุ่มน้ำมันได้มีการขยายพื้นที่ปลูกในนาร้างและพื้นที่รกร้างว่างเปล่ามากขึ้น

คำอธิบายสัญลักษณ์

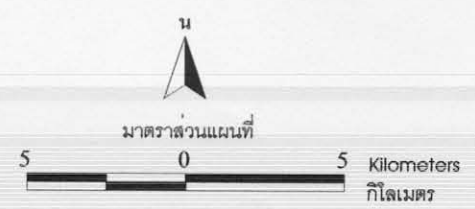
- ที่ตั้งอำเภอ
- ขอบเขตตำบล
- ขอบเขตอำเภอ

ประเภทการใช้ที่ดินปี พ.ศ. 2531

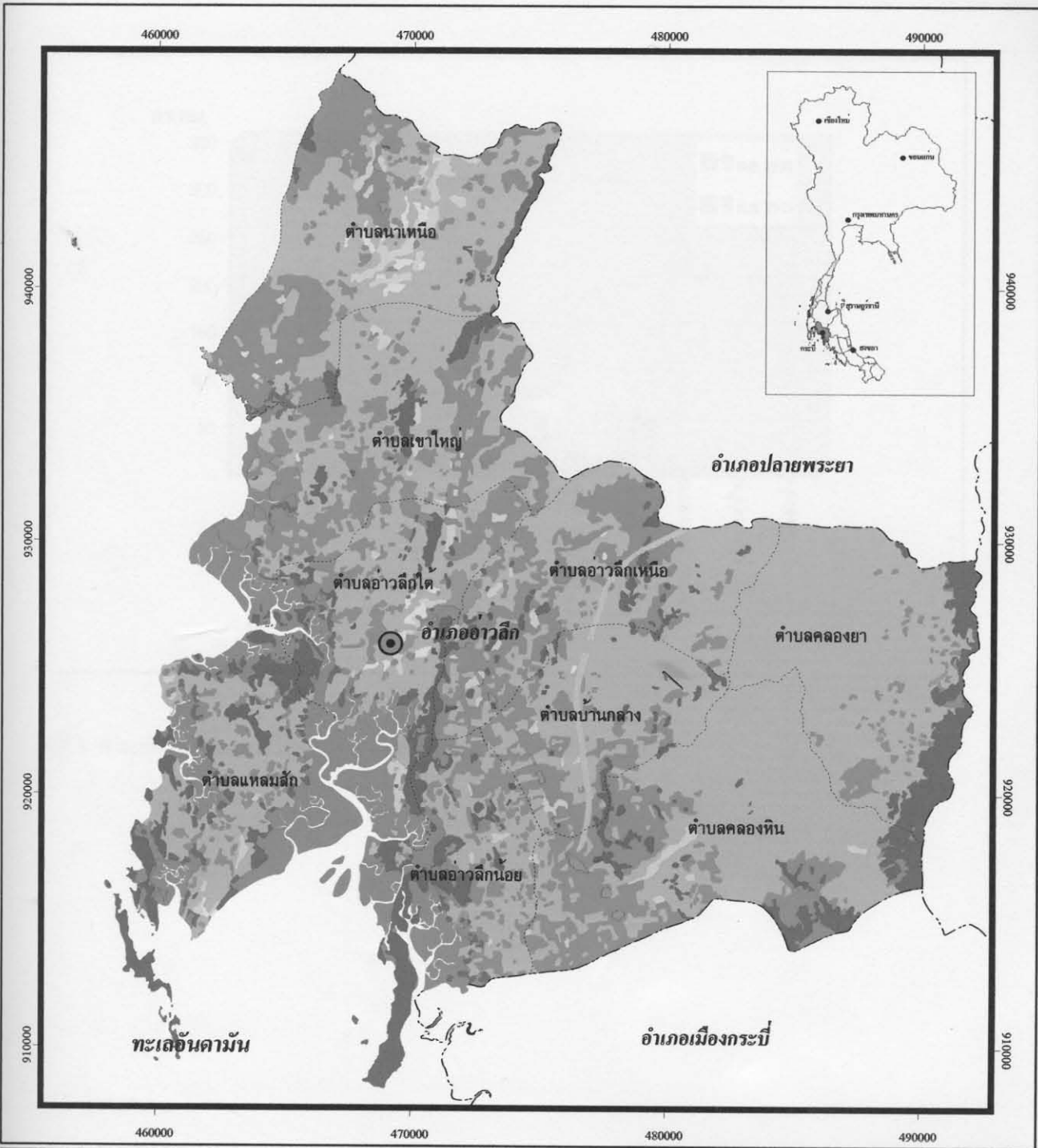
- ชุมชน เมือง หมู่บ้าน
- ที่นา
- ป่าชายเลน
- ป่าชายเลนเสื่อมสภาพ
- ป่าไม้
- ป่าไม้เสื่อมสภาพ
- ป่าลุ่มน้ำมัน
- พื้นที่เปิดโล่ง
- ยางพารา
- สวนผสม-หมู่บ้าน
- แหล่งน้ำ

ที่มา

- ข้อมูลดาวเทียม Landsat -5 TM ปี พ.ศ. 2531
- แผนที่ภูมิประเทศ มาตรฐาน 1:50,000 กรมแผนที่ทหาร

รูปที่ 1 การใช้ที่ดินของอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ปี พ.ศ. 2531

คำอธิบายสัญลักษณ์

- ที่ตั้งอำเภอ
- ขอบเขตตำบล
- ขอบเขตอำเภอ

ประเภทการใช้ที่ดินปี พ.ศ. 2543

- ชุมชน เมือง หมู่บ้าน
- ที่นา
- ป่าชายเลน
- ป่าชายเลนเสื่อมสภาพ
- ป่าไม้
- ป่าไม้เสื่อมสภาพ
- ป่าลุ่มน้ำมัน
- ยางพารา
- สวนผสม-หมู่บ้าน
- แหล่งน้ำ
- นาทุ่ง
- ถนนคตัดใหม่

ที่มา

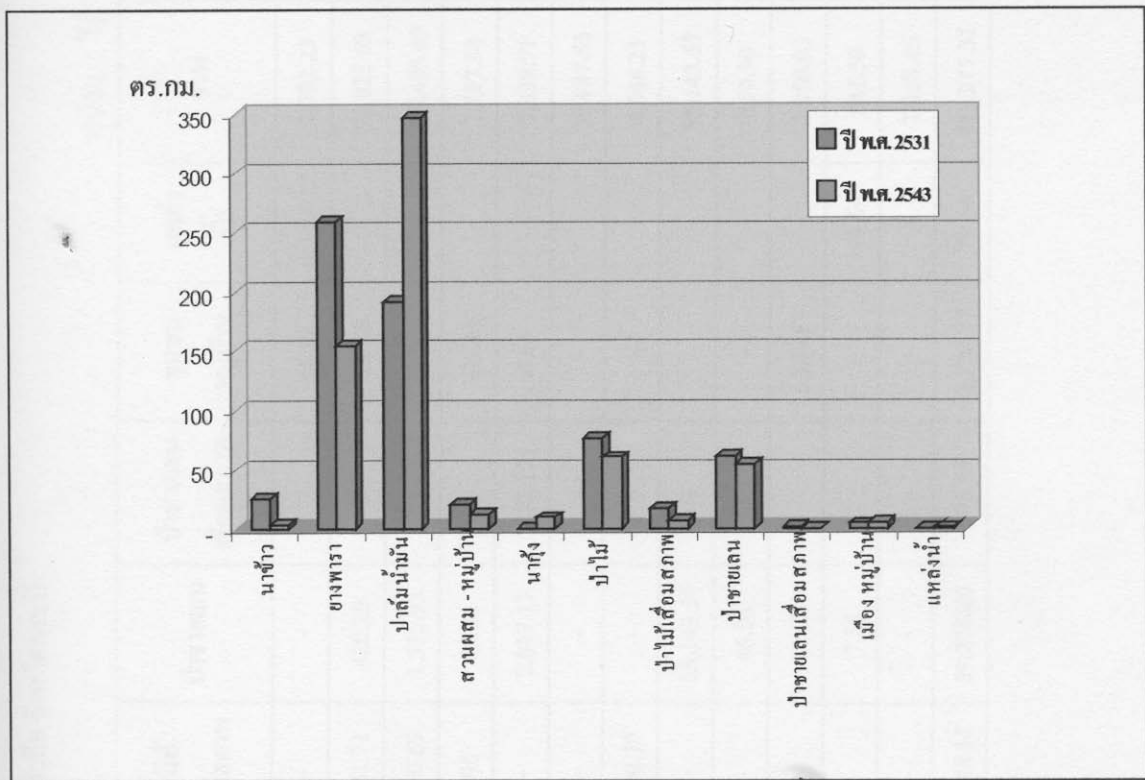
- ข้อมูลดาวเทียม Landsat -5 TM ปี พ.ศ. 2543
- แผนที่ภูมิประเทศ มาตรฐาน 1:50,000 กรมแผนที่ทหาร

ทิศทาง

มาตราส่วนแผนที่

5 0 5 Kilometers
กิโลเมตร

รูปที่ 2 การใช้ที่ดินของอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ปี พ.ศ. 2543

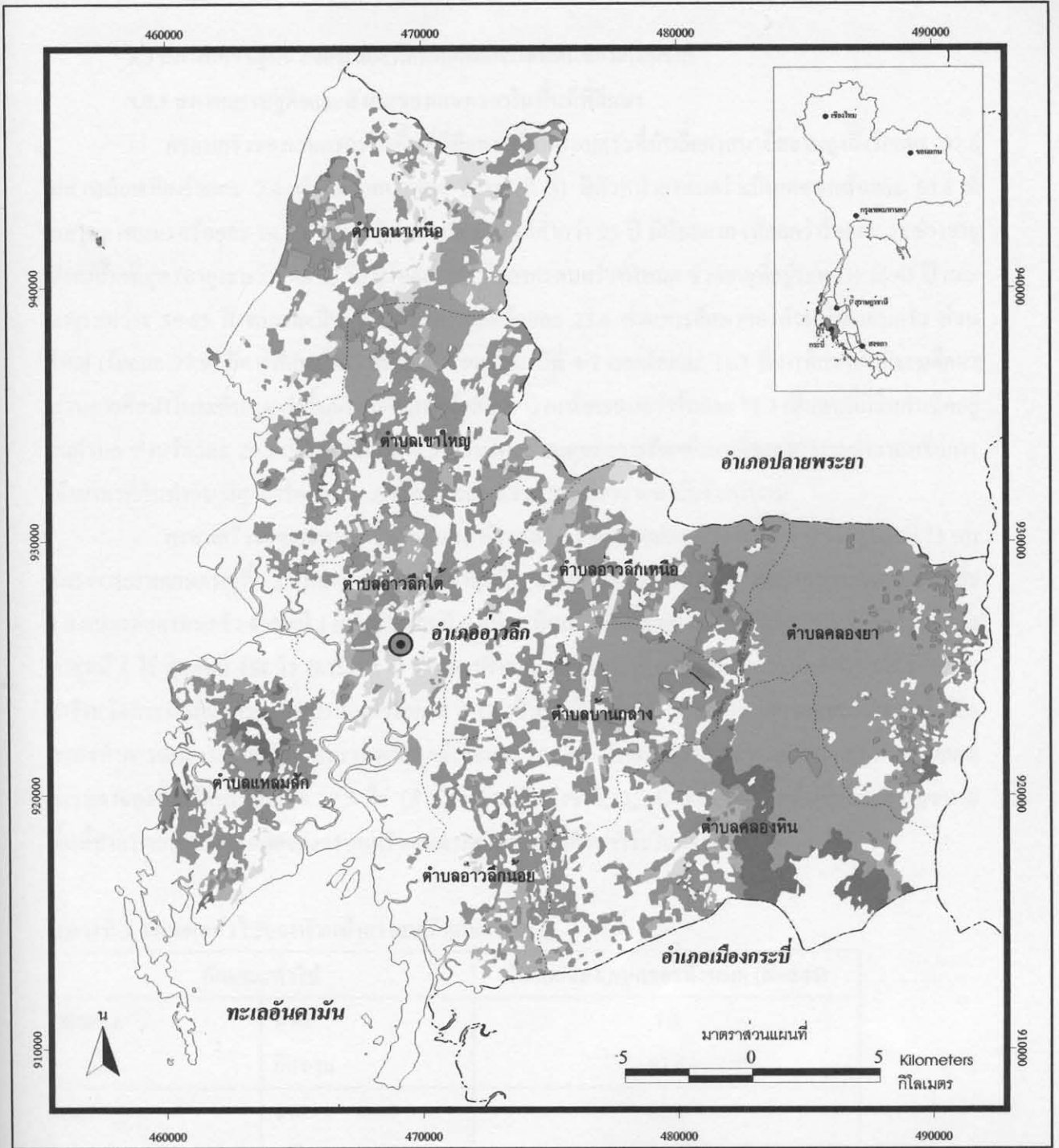

รูปที่ 3 การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินปี พ.ศ. 2531 และปี พ.ศ. 2543

ตารางที่ 2 การเปลี่ยนแปลงของแต่ละประเภทการใช้ที่ดิน ปี พ.ศ. 2531 และปี พ.ศ. 2543 ของอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

หน่วย : ไร่

ปี พ.ศ. 2531 ปี พ.ศ. 2543	นาข้าว	ยางพารา	ป่าต้นน้ำ มัน	สวน ผสม- หมู่บ้าน	ป่าไม้	ป่าไม้ เสื่อมสภาพ	ป่าชายเลน	ป่าชายเลน เสื่อมสภาพ	ชุมชน หมู่บ้าน	แหล่ง น้ำ	รวม
นาข้าว	1,944.92	-	-	380.34	-	-	-	-	66.98	-	2,392.23
ยางพารา	2,156.22	71,755.69	15,240.24	2,612.06	1,934.04	1,541.71	420.29	65.61	299.85	-	96,025.69
ป่าต้นน้ำมัน	9,536.57	81,985.57	102,557.44	6,361.61	5,569.17	7,610.69	1,535.93	521.03	727.48	-	216,405.49
สวนผสม-หมู่บ้าน	808.95	2,970.06	857.45	2,712.17	9.59	4.96	65.56	-	309.14	-	7,737.88
นาทุ่ง	1,308.19	1,391.43	632.38	242.77	-	-	2,037.17	227.12	0.65	-	5,839.71
ป่าไม้	-	-	-	-	39,637.65	-	-	-	-	-	39,637.65
ป่าไม้เสื่อมสภาพ	-	-	-	-	2,153.44	1,890.77	-	-	-	-	4,044.21
ป่าชายเลน	-	-	-	-	-	-	35,143.57	-	-	-	35,143.57
ป่าชายเลนเสื่อมสภาพ	-	-	-	-	-	-	46.03	84.87	-	-	130.90
ชุมชน หมู่บ้าน	198.45	1,153.08	253.78	275.33	-	-	22.52	-	1,346.87	-	3,250.03
แหล่งน้ำ	12.29	201.15	240.83	-	-	/-	7.58	-	-	79.64	541.50
ถนนตัดใหม่	6.12	1,462.50	546.71	40.63	12.50	-	-	-	-	-	2,068.45
รวม	15,971.70	160,919.49	120,328.82	12,624.90	49,316.38	11,048.13	39,278.65	898.63	2,750.97	79.64	413,217.31

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี พ.ศ. 2531 และ ปี พ.ศ. 2543

- พื้นที่ป่าไม้และป่าเสื่อมสภาพ ในปี พ.ศ. 2531 เปลี่ยนเป็นพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน ในปี พ.ศ. 2543
- พื้นที่นาข้าว ในปี พ.ศ. 2531 เปลี่ยนเป็นพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน ในปี พ.ศ. 2543
- พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน ในปี พ.ศ. 2531 ยังคงเป็นพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน ในปี พ.ศ. 2543
- พื้นที่ปลูกยางพารา ในปี พ.ศ. 2531 เปลี่ยนเป็นพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน ในปี พ.ศ. 2543
- พื้นที่เปิดโล่ง ในปี พ.ศ. 2531 เปลี่ยนเป็นพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน ในปี พ.ศ. 2543

คำอธิบายสัญลักษณ์

- ที่ตั้งอำเภอ
- ▭ ขอบเขตตำบล
- ▭ ขอบเขตอำเภอ

ที่มา
 - ข้อมูลดาวเทียม Landsat -5 TM ปี พ.ศ. 2531 และ พ.ศ. 2543
 - แผนที่ภูมิประเทศ มาตรฐาน 1:50,000 กรมแผนที่ทหาร

รูปที่ 4 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ปี พ.ศ. 2531 และ พ.ศ. 2543

3.3 สภาพเศรษฐกิจ สังคม และทัศนคติต่อการไร้ที่ดินของเกษตรกร

3.3.1 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในพื้นที่ที่ศึกษา

ครอบครัวของเกษตรกรในพื้นที่ที่ศึกษา เป็นครอบครัวที่นับถือศาสนาอิสลามสูงถึงร้อยละ 92.6 มีส่วนน้อยเพียงร้อยละ 7.4 นับถือศาสนาพุทธ (ตารางที่ 3) มีหัวหน้าครอบครัวเป็นเพศชายร้อยละ 89.8 มีสถานภาพสมรสร้อยละ 94.7 อายุของหัวหน้าครอบครัวที่ต่ำกว่า 25 ปี มีน้อยมาก (น้อยกว่าร้อยละ 1) ช่วงอายุที่พบมากที่สุด (อายุระหว่าง 46-55 ปี) มีร้อยละ 27.5 ของครอบครัวทั้งหมด ช่วงอายุที่อยู่ระหว่าง 36-45 ปี และอายุระหว่าง 56-65 ปี พบมากเป็นอันดับรองลงมาคือร้อยละ 23.4 ส่วนการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77.9) มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-7 และร้อยละ 11.7 มีการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา ส่วนการศึกษาในระดับสูงกว่าชั้นมัศึกษามีน้อยมาก หัวหน้าครอบครัวร้อยละ 71.7 เป็นคนที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในตำบล ส่วนร้อยละ 28.3 เป็นคนที่ย้ายมาจากที่อื่นโดยสาเหตุของการย้ายเข้ามาเนื่องจากการแต่งงานหรือการเข้ามาหาที่ดินทำกิน มีสูงถึงร้อยละ 40.6 ส่วนร้อยละ 8.7 เข้ามาเนื่องจากมารับจ้างทำงาน

ครอบครัวของเกษตรกร มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย 5.1 คนต่อครอบครัว ต่ำสุดมี 1 คน สูงสุดมี 13 คน มีแรงงานภาคเกษตรเฉลี่ย 2.1 คนต่อครอบครัว ต่ำสุดมี 1 คน สูงสุดมี 11 คน มีจำนวนแปลงทำการเกษตรเฉลี่ย 1.9 แปลงต่อครอบครัว ต่ำสุดมี 1 แปลง สูงสุดมี 6 แปลง มีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 27.5 ไร่ต่อครอบครัว ต่ำสุดมี 2 ไร่ สูงสุดมี 154 ไร่ (ตารางที่ 4) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับทำการเกษตรในระดับจังหวัดแล้ว จะเห็นว่าจังหวัดกระบี่มีผู้ถือครองทำการเกษตรร้อยละ 0.12 เป็นบริษัท ห้างหุ้นส่วน นิติบุคคล และอื่นๆ ส่วนผู้ถือครองทำการเกษตรที่เป็นบุคคลธรรมดา มีสูงถึงร้อยละ 99.88 โดยมีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรต่อบุคคลธรรมดาของจังหวัดกระบี่เฉลี่ย 27.5 ไร่ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2536) ซึ่งเป็นขนาดพื้นที่เดียวกับขนาดพื้นที่ทำการเกษตร โดยเฉลี่ยของครอบครัวเกษตรกรในพื้นที่ที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ด้วย

ตารางที่ 3 ลักษณะทั่วไปของหัวหน้าครอบครัวเกษตรกร

ลักษณะทั่วไป		ร้อยละของเกษตรกรทั้งหมด (N=244)
ศาสนา	พุทธ	7.4
	อิสลาม	92.6
เพศ	ชาย	89.8
	หญิง	10.2
สถานภาพการสมรส	โสด	2.0
	สมรส	94.7
	ม้าย	3.3
อายุ	< 25 ปี	0.8
	25-35 ปี	14.8
	36-45 ปี	23.4
	46-55 ปี	27.5
	56-65 ปี	23.4

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป		ร้อยละของเกษตรกรทั้งหมด (N=244)
อายุ (ต่อ)	> 65 ปี	10.2
การศึกษา	ต่ำกว่า ป. 4	9.0
	ป. 4. - ป. 7	77.9
	มัธยม	11.7
	อนุปริญญา	1.0
	ปริญญาตรี	0.4
ถิ่นเกิด	ในตำบล	71.7
	นอกตำบล	28.3
เหตุผลของการย้าย	ย้ายมาแต่งงาน	40.6
	ญาติหรือเพื่อนชวน	2.9
	หาที่ดินทำกิน	40.6
	มารับจ้างทำงาน	8.7
	รับราชการ	1.4
	ตามพ่อแม่	5.8

ที่มา : การสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ศึกษา, ปี พ.ศ. 2543

ตารางที่ 4 สมาชิก แรงงานภาคเกษตร และพื้นที่ทำการเกษตรของครอบครัวเกษตรกร

สมาชิก แรงงานภาคเกษตร	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
จำนวนสมาชิก/ครัวเรือน (คน)	5.1	1	13
แรงงานภาคเกษตร/ครัวเรือน (คน)	2.1	1	11
ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร/ครัวเรือน (ไร่)	27.5	2	154
จำนวนแปลง/ครัวเรือน (แปลง)	1.9	1	6

ที่มา : การสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ศึกษา, ปี พ.ศ. 2543

การใช้พื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร พบว่า ร้อยละ 59 ของพื้นที่ทำการเกษตรใช้สำหรับปลูกปาล์ม น้ำมัน มีพื้นที่ปลูกยางพาราร้อยละ 39 แต่พื้นที่ปลูกไม้ผลมีน้อยมากเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น (ตารางที่ 5) จะเห็นว่าเกษตรกรในพื้นที่ศึกษาใช้พื้นที่สำหรับปลูกปาล์มน้ำมันเป็นส่วนใหญ่ แต่ยังคงมีพื้นที่ปลูกยางพาราอีกมาก ซึ่งเป็นยางพาราที่ปลูกมาตั้งแต่ในอดีต

ตารางที่ 5 การใช้พื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร

การใช้พื้นที่	ไร่	ร้อยละ
ปลูกปาล์มน้ำมัน	3,960	59.0
ปลูกยางพารา	2,617	39.0
ปลูกไม้ผล	132.5	2.0
ทำนา	2.5	0.0
รวม	6,712	100

ที่มา : การสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ที่ศึกษา, ปี พ.ศ. 2543

3.3.2 การปลูกพืชอื่นทดแทนยางพารา

ในปี พ.ศ. 2534 จากมติรัฐมนตรี เรื่องมาตรการเร่งด่วน 10 ข้อ เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนยาง ซึ่งคณะรัฐมนตรีอนุมัติหลักการแผนการผลิตระยะยาวที่จะสนับสนุนให้เกษตรกรมีโอกาสเลือกที่จะใช้พื้นที่เพื่อทำการเกษตรประเภทอื่นๆ แทนการปลูกยางพาราให้มากขึ้น ซึ่งจะเป็นการลดพื้นที่ปลูกยางพาราโดยเฉพาะภาคใต้ให้ลดลงในระยะยาว (สถาบันวิจัยยาง, 2535) จากนโยบายของรัฐบาลดังกล่าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีนโยบายลดพื้นที่ปลูกยางพาราลง ซึ่งในเรื่องนี้จากการศึกษาวิจัยพบว่าถึงแม้ว่ารัฐบาลได้มีนโยบายที่พยายามส่งเสริมให้ปลูกพืชอื่นทดแทนการปลูกยางพารามาเป็นเวลานาน 10 ปีแล้วก็ตาม แต่มีเกษตรกรสูงถึงร้อยละ 46.3 ไม่ทราบข่าวในเรื่องนี้ ส่วนเกษตรกรร้อยละ 53.7 ได้ทราบข่าวในเรื่องนี้ (ตารางที่ 6) โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 37) ได้ทราบข่าวจากการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ส่วนร้อยละ 27.2 ทราบจากเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอ นอกจากนั้นได้ข่าวจากเพื่อนบ้าน และจากที่อื่นๆ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรที่ยอมรับนโยบายในเรื่องนี้มีประมาณร้อยละ 26.2 เท่านั้น ส่วนเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73.8) ยังไม่ยอมรับนโยบายดังกล่าว โดยมีเหตุผลคือ เกษตรกรยังขาดความมั่นใจในนโยบายและมาตรการของรัฐบาล ในด้านการผลิตและการตลาดของปาล์มน้ำมัน และคิดว่าสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสมในการปลูก นอกจากนั้น เกษตรกรมีความคิดว่าตนเองไม่มีที่ดินเพียงพอสำหรับปลูกปาล์มน้ำมัน

ตารางที่ 6 เกษตรกรทราบข่าวนโยบายการส่งเสริมการปลูกพืชอื่นแทนยางพาราหรือไม่ และจะปฏิบัติตามนโยบายหรือไม่

	ทราบ		ไม่ทราบ	
	(ครัวเรือน)	(ร้อยละ)	(ครัวเรือน)	(ร้อยละ)
เกษตรกรทราบข่าวนโยบายการส่งเสริมหรือไม่	131	53.7	113	46.3
	ปฏิบัติตาม		ไม่ปฏิบัติตาม	
	(ครัวเรือน)	(ร้อยละ)	(ครัวเรือน)	(ร้อยละ)
เกษตรกรสนใจปฏิบัติตามนโยบายการส่งเสริมหรือไม่	64	26.2	180	73.8

ที่มา : การสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ที่ศึกษา, ปี 2543

3.3.3 เกษตรกรที่ปลูกปาล์มน้ำมัน

จากการศึกษา มีจำนวนเกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันหรือปลูกปาล์มน้ำมันและพืชอื่นๆ รวม 180 ครัวเรือน ซึ่งจำแนกเกษตรกรออกเป็น 3 ประเภทตามขนาดของพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.6) เป็นเกษตรกรขนาดเล็กมีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันน้อยกว่า 50 ไร่ ส่วนเกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันระหว่าง 50 ถึง 200 ไร่ มีประมาณร้อยละ 7.2 และเกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันมากกว่า 200 ไร่ มีน้อยมากเพียงร้อยละ 2.2 เท่านั้น

เมื่อศึกษาถึงประวัติการใช้พื้นที่ก่อนการปลูกปาล์มน้ำมัน พบว่า พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันส่วนใหญ่ (ร้อยละ 74.3) เดิมเป็นพื้นที่สวนยางพารา มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันร้อยละ 14.2 มาจากพื้นที่ว่างเปล่า และร้อยละ 5.9 และ 3.3 มาจากพื้นที่ป่าและนาข้าวตามลำดับ (ตารางที่ 7) นอกนั้นมาจากพื้นที่ปลูกไม้ผลหรือเดิมปลูกปาล์มน้ำมัน

ตารางที่ 7 การใช้พื้นที่ในอดีต ก่อนเปลี่ยนมาปลูกปาล์มน้ำมัน

การใช้พื้นที่	ไร่	ร้อยละ
สวนยางพารา	2,942	74.3
ที่ว่าง	561	14.2
ป่า	235	5.9
ทำนา	131	3.3
สวนผลไม้	53	1.3
สวนปาล์มน้ำมัน	32	0.8
ไร่สับปะรด	6	0.2
รวม	3,960	100

ที่มา : การสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ที่ศึกษา, ปี 2543

การเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างการทำสวนยางพารากับการทำสวนปาล์มน้ำมัน ในบางประเด็นเช่น

1) ในประเด็นของ “กำไรจากการผลิต” ซึ่งให้เห็นว่า ยางพารามีรายได้ต่ำกว่าการทำสวนปาล์มน้ำมัน โดยมีกำไรประมาณไร่ละ 720 บาทต่อปี มีรายได้จากการขายผลผลิตประมาณ 6,000 บาท ต้นทุนการผลิตประมาณ 5,280 บาท (กรณีผลผลิตไร่ละ 240 กิโลกรัมต่อปี) ส่วนปาล์มน้ำมันมีรายได้สูงกว่าการทำสวนยางพารา โดยมีกำไรประมาณไร่ละ 1,500 บาทต่อปี มีรายได้จากการขายผลผลิต 6,000 บาท ต้นทุนการผลิตประมาณ 4,500 บาท (กรณีผลผลิตไร่ละ 3,000 กิโลกรัมต่อปี)

2) ประเด็นของ “ความสามารถในการให้ผลผลิต” ซึ่งให้เห็นว่า ยางพาราไม่สามารถให้ผลผลิตได้ในระหว่างฤดูฝนและช่วงผลัดใบ ส่วนปาล์มน้ำมันสามารถให้ผลผลิตได้ตลอดทั้งปี

3) ประเด็นของ “ความต้องการในการจัดการ” ซึ่งให้เห็นว่ายางพารามีความต้องการในการจัดการน้อยกว่า ส่วนปาล์มน้ำมันมีความต้องการในการจัดการสูงเพราะผลผลิตต้องเข้าโรงงานสม่ำเสมอในปริมาณที่พอดีกับความสามารถของโรงงาน ดังนั้นจึงต้องมีปริมาณการเพาะปลูกที่มากพอ นอกจากนี้ยังไม่สามารถรักษาคุณภาพ

ภาพของผลผลิตที่เก็บแล้วได้มากกว่า 1 วัน เพราะถ้าเกิน 1 วัน ผลผลิตจะมีคุณภาพลดลง (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2543)

ส่วนเหตุผลของเกษตรกรในพื้นที่ศึกษาวิจัย พบว่า การที่เกษตรกรได้เปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่จากการทำสวนยางพาราในอดีตมาเป็นพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน มีเหตุผลสำคัญที่แตกต่างกันคือ เกษตรกรร้อยละ 56.4 คิดว่า การปลูกปาล์มน้ำมันจะทำให้มีรายได้ดีและได้ผลผลิตทั้งปี ส่วนเหตุผลรองลงมาคือ ปาล์มน้ำมันให้ผลผลิตเร็ว มีร้อยละ 10.1 เกษตรกรร้อยละ 8.7 คิดว่า ต้องการทดลองปลูกหรือปลูกตามเพื่อนบ้าน และเกษตรกรอีกร้อยละ 8.7 คิดว่าการทำสวนปาล์มน้ำมันจะทำให้มีเวลาว่างพอที่จะทำงานอย่างอื่นได้ นอกจากนี้มีเหตุผล เช่น การดูแลง่ายกว่า ไม่มีปัญหาเรื่องแรงงาน พื้นที่ปลูกเหมาะสม และอื่นๆ (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 เหตุผลสำคัญของเกษตรกรที่ได้เปลี่ยนการใช้พื้นที่จากปลูกยางพาราเป็นปาล์มน้ำมัน

เหตุผล	ร้อยละของเกษตรกร
รายได้ดี ได้ผลผลิตทั้งปี	56.4
ให้ผลผลิตเร็ว	10.1
ทดลองปลูก ปลูกตามเพื่อนบ้าน	8.7
มีเวลาทำงานอื่น	8.7
ดูแลง่าย	6.0
พื้นที่เหมาะสม	4.0
ไม่มีปัญหาเรื่องแรงงาน	3.4
อื่นๆ	2.7

ที่มา : การสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ที่ศึกษา, ปี 2543

จะเห็นว่าเหตุผลสำคัญที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ปลูกยางพารามาปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกรคือการได้รับผลผลิตอย่างต่อเนื่องและการมีรายได้ที่ดีขึ้นของเกษตรกร ส่วนเหตุผลอื่นๆ เป็นเหตุผลรองลงมา นอกจากนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ออกประกาศให้ท้องที่หลายแห่งในภาคใต้รวมถึงพื้นที่ของอำเภออ่าวลึกทุกตำบล เป็นเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับปลูกปาล์มน้ำมัน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2543 ก; สำนักงานเกษตรอำเภออ่าวลึก, 2535 ก, 2535 ข, 2535 ค) ดังนั้น หากรัฐบาลมีเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตปาล์มน้ำมันให้สามารถแข่งขันด้านราคาได้อย่างถาวรภายใต้ระบบการค้าเสรี การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ของผลปาล์มสดเป็น 3.00 เมตริกตันต่อปี และส่งเสริมให้มีการใช้ปาล์มพันธุ์ดีทดแทนในสวนปาล์มเก่าหรือสวนปาล์มที่ปลูกด้วยพันธุ์คุณภาพต่ำ ให้เป็นไปตามแผนพัฒนาปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มปี 2543-2549 (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2543 ข) นอกจากนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดคุณวุฒศาสตรกรพัฒนายางพาราครบวงจร โดยการปรับปริมาณการผลิตยางของประเทศให้เหมาะสมด้วยการลดพื้นที่ปลูกยางพารา 300,000 ไร่ และปลูกแทนด้วยปาล์มน้ำมันในช่วงปี พ.ศ. 2542 ถึงปี พ.ศ. 2546 (คณะกรรมการนโยบายยางธรรมชาติ, 2542) สิ่งเหล่านี้จะเพิ่มความสนใจของเกษตรกรและทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจในการปลูก

ปาล์มน้ำมันมากขึ้น หรือมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ทำการเกษตรหรือพื้นที่สวนยางพารา (ซึ่งยังมีอีกเกือบร้อยละ 40 ของพื้นที่ทำการเกษตร) และหันมาปลูกปาล์มน้ำมันกันมากขึ้น

4. สรุปและวิจารณ์ผล

การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ โดยใช้ภาพถ่ายจากดาวเทียมระหว่างปี พ.ศ. 2531 และพ.ศ. 2543 ในส่วนของพื้นที่ปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน พบว่าพื้นที่ปลูกยางพาราลดลง 64,894 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 16 ในขณะที่ปาล์มน้ำมันมีการขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้น 96,077 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 23 ซึ่งพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันที่เพิ่มขึ้นมาจากพื้นที่ยางพารา ป่าไม้ ป่าเสื่อมสภาพ และนาข้าว โดยพื้นที่ยางพาราถูกเปลี่ยนสภาพหรือถูกทดแทนด้วยปาล์มน้ำมันเป็นส่วนใหญ่ และจากข้อมูลจังหวัดกระบี่ ปี 2550 พบว่าพื้นที่ปาล์มน้ำมันในทุกอำเภอของจังหวัดกระบี่ มีการขยายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยปลูกทดแทนพื้นที่ยางพาราและพื้นที่รกร้างว่างเปล่า

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ใน ปี พ.ศ. 2543 พบว่าเกษตรกรใช้พื้นที่ส่วนใหญ่ในการปลูกปาล์มน้ำมัน รองลงมาเป็นยางพารา และมีไม้ผลเพียงเล็กน้อย เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 90 เป็นเกษตรกรขนาดเล็กที่มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันน้อยกว่า 50 ไร่ และจากการศึกษาประวัติการใช้พื้นที่ของเกษตรกรก่อนปลูกปาล์มน้ำมันพบว่า พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันส่วนใหญ่ร้อยละ 74 เดิมเป็นพื้นที่ปลูกยางพารามาก่อน มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเล็กน้อยมาจากพื้นที่ว่างเปล่า พื้นที่ป่าไม้และพื้นที่นาข้าว และโดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อปี พ.ศ. 2534 มีนโยบายที่จะให้เกษตรกรมีโอกาสเลือกปลูกพืชชนิดอื่นทดแทนการปลูกยางพาราโดยลดพื้นที่ปลูกยางพาราในภาคใต้เพื่อแก้ปัญหาราคายางตกต่ำ และปาล์มน้ำมันถือเป็นพืชชนิดหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนให้ปลูกทดแทนยางพารา การที่เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ปลูกยางพารามาปลูกปาล์มน้ำมัน เนื่องจากการปลูกปาล์มน้ำมันมีรายได้ดีให้ผลผลิตเร็วและมีผลผลิตตลอดทั้งปี ซึ่งเป็นเหตุผลหรือความต้องการของเกษตรกรที่หันมาปลูกปาล์มน้ำมันแทนยางพารา และการทำงานนาข้าว เนื่องจากผลตอบแทนการปลูกปาล์มน้ำมันดีกว่าการปลูกพืชชนิดอื่น จึงเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน ประกอบกับปัจจัยของภาครัฐมีโครงการส่งเสริมพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันทั่วประเทศ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2549 ก) โดยทดแทนพื้นที่ยางพาราซึ่งปาล์มน้ำมันให้ผลตอบแทนต่อไร่ที่สูงกว่ายางพารา อย่างไรก็ตาม แนวคิดของความต้องการในการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรอาจมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ โดยแนวโน้มการใช้พื้นที่ของเกษตรกรในอำเภอจะนะและอำเภอนาทวีในจังหวัดสงขลา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 96.5 ของกลุ่มตัวอย่าง ยังคงมีความต้องการปลูกยางพาราต่อไป ไม่มีความมั่นใจในการปลูกพืชอื่นทดแทนการปลูกยางพารา (สุจรยา และเชาวน์, 2546) ถึงแม้ว่ารัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการปลูกพืชยืนต้นหรือไม้ผลชนิดอื่นทดแทนการปลูกยางพาราเป็นเวลานานกว่า 10 ปี แล้วก็ตาม (สถาบันวิจัยยาง, 2532) ซึ่งความต้องการใช้พื้นที่ปลูกยางพาราหรือปาล์มน้ำมันอาจมีความแตกต่างในด้านทัศนคติหรือความต้องการของเกษตรกร ในด้านราคาผลผลิตของพืชที่เปลี่ยนแปลงไป โดยหลังจากปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา ราคายางพารายังมีสภาพค่อนข้างดี ทำให้เกษตรกรบางส่วนยังคงนิยมปลูกยางพารา ในขณะที่เดียวกันแนวโน้มการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันยังคงมีอย่างต่อเนื่อง โดยจังหวัดกระบี่มีการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันอย่างต่อเนื่องทุกปีจากปี พ.ศ. 2540 จนถึงปี พ.ศ. 2548 โดยมีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 28,000 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2548) ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันความต้องการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน หรือยางพาราของเกษตรกรขึ้นอยู่กับราคาของ

ผลผลิต หากพืชประเภทไหนมีราคาดีเกษตรกรจะหันไปปลูกพืชประเภทนั้นมากขึ้น อย่างไรก็ตามการปลูกปาล์มน้ำมันเป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ เนื่องจากปาล์มน้ำมันมีต้นทุนการผลิตต่อไร่ต่ำ และผลผลิตต่อพื้นที่สูง (ชายและสุรภักดี, 2545) ผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในรูปของน้ำมันพืชเพื่อการบริโภค การแปรรูป และการนำมาผลิตเป็นไบโอดีเซลเพื่อทดแทนน้ำมันที่มีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่มีโอกาสและมีศักยภาพสูงทั้งด้านการผลิต การตลาด และคุ้มค่าต่อการลงทุน รวมทั้งภาครัฐให้การสนับสนุน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2549 ข) นอกจากนี้ การหันมาสนับสนุนเรื่องพลังงานทดแทนจากน้ำมันปาล์มหรือไบโอดีเซล โดยรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันให้ได้ 10 ล้านไร่ ตามยุทธศาสตร์ปาล์มน้ำมันปี พ.ศ. 2547-2572 เพื่อรองรับแผนการผลิตพลังงานทดแทนโดยเพิ่มแรงจูงใจและให้ทุนสนับสนุนแก่เกษตรกรที่ต้องการเปลี่ยนพื้นที่จากยางพาราเป็นปาล์มน้ำมัน ซึ่งนโยบายดังกล่าวเป็นการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันจากภาคใต้และภาคตะวันออกไปยังพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ อาจทำให้เกิดปาล์มน้ำมันล้นตลาดและราคาผลผลิตตกในที่สุด (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2547 อ้างโดยสถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย, 2548) ดังนั้นจึงควรปลูกในพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และจากราคापาล์มน้ำมันที่ผ่านมาอยู่ในเกณฑ์ดี ทำให้เกษตรกรมีการจัดการและดูแลสวนปาล์มน้ำมันโดยการใส่ปุ๋ยเพื่อเพิ่มผลผลิตและปลูกปาล์มพันธุ์ดีเพื่อทดแทนต้นปาล์มน้ำมันที่มีอายุมาก ทำให้ปาล์มน้ำมันมีผลผลิตสูงขึ้น (จังหวัดกระบี่, 2550 ข) และด้วยความต้องการขยายพื้นที่ปลูก ปริมาณผลผลิตและราคาผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ปาล์มน้ำมันมีความสำคัญต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของพื้นที่มากขึ้น ดังนั้นแนวโน้มความต้องการพื้นที่สำหรับปลูกปาล์มน้ำมันในอนาคตจึงยังคงมีสูง

การสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกปาล์มน้ำมัน ภาครัฐควรส่งเสริมการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ที่มีศักยภาพ สนับสนุนเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิตปาล์มน้ำมัน หรือการจัดการสวนปาล์มน้ำมันโดยใช้เทคโนโลยีระบบน้ำและการคลุมดิน การบำรุงรักษาและการจัดการดินและปุ๋ย ตลอดจนพัฒนาพันธุ์ปาล์มให้ได้มาตรฐานและผลผลิตสูง และส่งเสริมการปลูกปาล์มน้ำมันพันธุ์ดีทดแทนพันธุ์ที่ให้ผลผลิตต่ำ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกร และโรงงานสกัดปาล์มน้ำมันขนาดเล็ก เพื่อให้เกิดการประหยัดและลดต้นทุนการผลิต (จังหวัดกระบี่, 2549) จะทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการผลิตปาล์มน้ำมัน ซึ่งจะเกิดผลดีต่อเกษตรกรในการเพิ่มผลผลิตและสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรที่ปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาที่ดิน. 2549. เอกสารวิชาการ ปาล์มน้ำมัน สำนักวิจัยและพัฒนา การจัดการที่ดิน กระทรวง เกษตรและสหกรณ์.

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2549 ก. ข้อมูลพืช: ปาล์มน้ำมัน. Retrieved November 23, 2006. from <http://www.doae.go.th/plant/palm.htm>

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2549 ข. ปาล์มน้ำมัน : พืชทางออกของภาคตะวันออก. Retrieved October 18, 2006. from <http://agritech.doae.go.th/actech/folder/sptf4919.pdf>

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2534 ก. ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดเขตเศรษฐกิจสำหรับการปลูกปาล์มน้ำมัน. (อัคราเนนา)

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2543 ข. แผนพัฒนาปาล์มน้ำมัน และน้ำมันปาล์มปี พ.ศ. 2543-2549.
- กองวางแผนการใช้ที่ดิน. 2535. คู่มือการประเมินคุณภาพที่ดินสำหรับพืชเศรษฐกิจ เอกสารทางวิชาการ ฉบับที่ 2 กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กองสำรวจดิน. 2529. รายงานการสำรวจดินจังหวัดกระบี่. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- คณะกรรมการนโยบายยางธรรมชาติ. 2542. ยุทธศาสตร์การพัฒนayangพาราครบวงจร (2542-2546). เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่องการจัดทำแผนปฏิบัติการยุทธศาสตร์การพัฒนayangพาราครบวงจร. ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ กรุงเทพฯ. 4 มีนาคม 2542.
- จังหวัดกระบี่. 2549. ยุทธศาสตร์ปาล์มน้ำมันจังหวัดกระบี่. Retrieved June 6, 2006. from <http://203.151.46.10/anda/krabi/impor/palm.pdf>
- จังหวัดกระบี่. 2550 ก. แผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินตามยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดกระบี่. Retrieved April 10, 2007. from <http://www.krabi.go.th/landuse/landuse.htm>
- จังหวัดกระบี่. 2550 ข. องค์ความรู้เรื่องปาล์มน้ำมัน. Retrieved April 10, 2007. from <http://203.151.46.10/anda/krabi/km-palm/index.asp>
- ชาย ไฉรวิส และสุรภิตติ ศรีกุล. 2545. ปาล์มน้ำมัน : มุมมองการพัฒนาในอนาคต. จดหมายข่าวปาล์มน้ำมัน ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-พฤศจิกายน 2545.
- พรชัย เหลืองอากาศ. 2523. ปาล์มน้ำมัน. คณะทรัพยากรธรรมชาติ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. 2543. เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องการพัฒนาการปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดชายแดนภาคใต้. ณ โรงแรมบีพี สมิหรา บีช จังหวัดสงขลา. 9 พฤษภาคม 2543.
- สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย. 2548. พลังงาน : พลังงานทดแทน. มูลนิธิโลกสีเขียว.
- สถาบันวิจัยยาง. 2535. ข้อมูลยางพารา. กรมวิชาการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดกระบี่. 2540. พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันและยางพาราในจังหวัดกระบี่.
- สำนักงานเกษตรอำเภออ่าวลึก. 2535 ก. แนวทางพัฒนาการเกษตรระดับตำบล : ตำบลคลองหินกรมส่งเสริมการเกษตร.
- สำนักงานเกษตรอำเภออ่าวลึก. 2535 ข. แนวทางพัฒนาการเกษตรระดับตำบล : ตำบลบ้านกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สำนักงานเกษตรอำเภออ่าวลึก. 2535 ค. แนวทางพัฒนาการเกษตรระดับตำบล : ตำบลอ่าวลึกน้อย กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2548. สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2548. เอกสารสถิติการเกษตร เลขที่ 414. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2536. ตำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2536 : จังหวัดกระบี่. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุจรรยา (บุญวรรณไธ) พงศ์สุวรรณ และเชาวน์ ยงเฉลิมชัย. 2546. พลวัตของที่ดินในพื้นที่ทำสวนยางพารา จังหวัดสงขลา. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 9 (2) : 199-214.
- Lillesand, T.M. and Kiefer, R.W. 1994. Remote Sensing and Image Interpretation. Third edition. John Wiley & Sonc, Inc.

Sincharoenkul, V and Thainugul, W. 1997. Factors affecting Thailand natural production and supply up to the year 2000. Paper presented to the International Rubber Conference, Kuala Lumpur, Malaysia, 6-9 October 1997.